

**PROFILAKTYCZNO-
WSPOMAGAJĄCY
PROGRAM LOGOPEDYCZNY**

dla

Miejskiego Przedszkola z Oddziałami Integracyjnymi Nr 31

w Płocku

opracowała : mgr Agnieszka Furmanik- Nowicka- neurologopeda

Płock 2017

Spis treści

1. Wstęp
2. Główne i szczegółowe cele programu
3. Proponowane formy pracy
4. Metody pracy z dziećmi
5. Zadania wynikające z Podstawy programowej
6. Przyjęte zasady prowadzenia działań edukacyjnych
7. Warunki wprowadzenia programu
8. Ewaluacja programu
9. Wykaz materiałów pomocniczych do realizacji programu profilaktyki logopedycznej
10. Charakterystyka mowy dziecka w wieku przedszkolnym
11. Najczęściej spotykane wady wymowy u dzieci w wieku przedszkolnym
12. Opis i przykłady ćwiczeń logopedycznych
13. Przykładowe scenariusze zajęć z profilaktyki logopedycznej dla dzieci
14. Relaksacja w profilaktyce logopedycznej
15. Zasady profilaktyki logopedycznej dla nauczycieli rodziców
16. Bibliografia
17. Załączniki scenariusze

Wstęp

W związku z obserwowanym wzrostem liczby dzieci z problemami logopedycznymi podjęłam decyzję stworzenia dla naszej placówki programu profilaktyki logopedycznej. Profilaktyka logopedyczna to szeroko zakrojony system działań zapobiegających nieprawidłowościom mowy w toku komunikacji językowej. Celem programu będzie ukierunkowanie działań dydaktycznych na stymulowanie rozwoju mowy dzieci w wieku od 3 do 7 lat. Dziecko nie rodzi się ze znajomością określonego języka, ale z możliwością jego nauczenia się, jeżeli, oczywiście, będą spełnione niezbędne do tego warunki tzn. prawidłowa anatomia i fizjologia narządów mowy oraz dostateczna stymulacja. To właśnie owej stymulacji poświęcam ten program. Pragnę aby każdy wychowawca dziecka w wieku przedszkolnym stał się nauczycielem prawidłowej mowy dziecka poprzez świadome stymulowanie jego rozwoju językowego. I to bez względu na to czy dziecko wykazuje jakiegokolwiek dysfunkcje językowe czy też nie. Chcę zaproponować w niniejszej pracy prowadzenie zajęć i zabaw mających na celu doskonalenie umiejętności językowych dzieci z prawidłowym rozwojem mowy, ale i przede wszystkim skuteczną pomoc dziecku z nieprawidłowym rozwojem mowy i trudnościami w wymowie. To właśnie okres przedszkolny jest czasem koniecznym do szczególnie intensywnej pracy skierowanej na rozwój związanych z mową sprawności. Dzięki pracy w tym okresie unikniemy poważnych problemów edukacyjnych dzieci szkolnych. W wieku 6 lat rozwój mowy dziecka powinien być już ukończony gdyż w tym czasie są już utrwalone patologiczne artykulacje i układy artykulatorów, zdeformowane są warunki anatomiczne, w jakich się one tworzą. Stosowane w tym czasie ćwiczenia trwają zwykle długo, są mało efektywne, a wielu czynników mających wpływ na poprawną wymowę nie jesteśmy już w stanie zmienić. W ćwiczeniach mowy lepsze rezultaty osiągamy wówczas, gdy celem ćwiczeń jest wytworzenie nowych układów i sprawności, a nie zamiana i korygowanie utrwalonych układów patologicznych. Nie jest, więc tak jak się potocznie głosi, że dziecko 3 letnie z nieprawidłowościami w wymowie „ma jeszcze czas”, lecz znaczy to, że właśnie jest „ten czas”, czas na stymulowanie prawidłowego rozwoju mowy. To częściowo przez wspomniane, mylne podejście do problemu, dziś liczba dzieci w wieku szkolnym mająca poważne zaburzenia w porozumiewaniu się sięga w Polsce około czterdziestu tysięcy. Ogromna liczba dzieci niemających możliwości satysfakcjonującego porozumiewania się z innymi: rodzicami, rówieśnikami, nauczycielami.

W myśl powyższego, ćwiczenia stymulujące rozwój mowy należy rozpocząć możliwie jak najwcześniej. Wzór zachowań językowych, który dziecko przyswoi sobie poprzez jego naśladowanie, jest niezbędny, ponieważ języka podstawowego dziecko nie uczy się przyswajając jego elementy, a słucha, rozumie i buduje teksty w określonej sytuacji społecznej i emocjonalnej. Bardzo ważną zasadą proponowanej przeze mnie stymulacji języka jest mówienie o rzeczach i zjawiskach, które dziecko aktualnie widzi, czuje, przeżywa lub, w których uczestniczy. Wierzę, że systematyczne korzystanie z niniejszego programu lub wybranych jego elementów w pracy z przedszkolakami zapobiegnie, choć w niewielkim procencie wzrostowi wspomnianej, ogromnej liczby dzieci z zaburzeniami mowy.

Program opracowany został w oparciu o „Podstawę programową wychowania przedszkolnego” Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 roku.

Program realizowany będzie we wszystkich grupach wiekowych naszego przedszkola, obejmie dzieci w wieku od 3 do 7 lat.

Dokumentacją programu będą zapisy w dziennikach zajęć i planach pracy poszczególnych grup.

Główne cele programu:

1. Stymulowanie prawidłowego rozwoju językowego dzieci.
2. Budzenie zaciekawienia mową własną, innych dzieci i dorosłych.
3. Rozbudzanie myślenia i działalności poznawczej.
4. Stopniowe przygotowanie do pracy nad własną wymową.

Cele szczegółowe programu:

1. Dzieci są zainteresowane słowem mówionym, śpiewanym i czytany
2. Dzieci są zaciekawione sposobem wymawiania wszystkich głosek.
3. Dzieci są zmotywowane do pracy nad językiem.
4. Dzieci są zmotywowane do wzbogacania słownictwa czynnego i biernego.
5. Dzieci pracują nad dużą i małą motoryką oraz koordynacją pracy analizatorów: słuchowego, wzrokowego, czuciowego.
6. Dzieci pracują nad sprawnością artykulacyjną, słuchową, wzrokową.

Proponowane formy pracy z dziećmi:

- 1.Ćwiczenia oddechowe,
- 2.Ćwiczenia słuchu fonematycznego.
- 3.Ćwiczenia fonacyjne.
- 4.Ćwiczenia artykulacyjne.
- 5.Słuchanie czytanych utworów literatury dziecięcej z podkreśleniem elementów dźwiękonaśladowczych, rytmizowanych.
- 6.Działania werbalne budowane na bazie działania twórczego: manipulacyjnego, konstrukcyjnego, plastycznego, tematycznego.
- 7.Nagrywanie i odsłuchiwanie wypowiedzi.
- 8.Nauka wierszowanych wyliczanek i rymowanek.
- 9.Opowiadanie i opisywanie.
- 10.Recytowanie wierszy i prozy.
- 11.Zabawy i gry dramowe i teatralne.
- 12.Uważne słuchanie wypowiedzi innych.
- 13.Czytanie głośne sylab, wyrazów, zdań i tekstów.
- 14.Porządkowanie, klasyfikowanie, liczenie.
- 15.Ćwiczenia autokontroli słuchowej.
- 16.Ćwiczenia logorytmiczne.
- 17.Ćwiczenia relaksacyjne.

Proponowane metody pracy z dziećmi:

W pracy profilaktycznej warto wykorzystać elementy niżej wymienionych metod:

1. Metoda Weroniki Sherborne „Ruch rozwijający” – wielozmysłowa integracja i stymulacja psychomotoryczna i społeczna.
2. Metoda Dobrego Startu „Bon de Part” – integracja zmysłów, orientacja w schemacie ciała, zabawy i ćwiczenia ruchowo – rytmiczno - muzyczne, usprawniające analizator słuchowy, wzrokowy i kinestetyczno ruchowy.
3. Metoda kinezylogii edukacyjnej „Ruch naprzemienny Paula Denisona” – ćwiczenia z przekraczaniem linii środka ciała, ćwiczenia energetyzujące, rozciągające, relaksujące, doskonalenie umiejętności komunikacji, organizacji i koncentracji.
4. Metoda Marii Montessorii „Pomóż mi zrobić to samemu” – docenianie integracji zmysłów, aktywne uczenie się, nauka metodą „prób i błędów”.
5. Metoda Domana „Kalifornijska” – szeroka integracja zmysłów, podkreślenie potrzeby wczesnego usprawniania dzieci.
6. Metoda psychostymulacji – aktywizowanie ośrodków mózgowych odpowiedzialnych za mowę i myślenie, usuwanie trudności emocjonalnych i motywacyjnych poprzez odpowiednio stosowany relaks psychostymulacyjny.

Zadania wynikające z „Podstawy programowej wychowania przedszkolnego” wspierające profilaktykę logopedycznych

- Wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach
- Odpowiada na pytanie, opowiada o zdarzeniach z życia przedszkola, objaśnia kolejność wydarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wiersze, układa i rozwiązuje zagadki
- Używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania
- Nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunku do dzieci i dorosłych, szacunku do ojczyzny, życzliwości okazywania dzieciom i dorosłym- obowiązkowość, przyjaźń, radość
- Respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby
- Komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy

Przyjęte zasady prowadzenia profilaktyki logopedycznej:

Zajęcia usprawniające umiejętność porozumiewania się powinny być dla dziecka przyjemnością, zabawą, jednym ze sposobów nawiązania kontaktów i spędzania czasu;

Cel zabawy (są to ćwiczenia usprawniające pewne umiejętności) powinien być określony i w miarę konsekwentnie realizowany;

Powyzsza zasada nie oznacza konieczności ścisłego trzymania się wyznaczonego scenariusza, staramy się być elastyczni w swoich działaniach, pamiętając o tym, że zabawy z dzieckiem mają charakter celowy;

Ćwiczenia zawierające szereg zadań muszą być tak dobrane, aby nie były zbyt trudne, bo dzieci zniechęcają się do dalszych działań, nie mogą być też zbyt łatwe, ponieważ stają się nudne;

Czas ich trwania dostosowuje się do wydolności i wieku dziecka; z dziećmi młodszymi ćwiczenia trwają krótko, ale za to powtarzamy je kilka razy w ciągu dnia - podobnie jest w przypadku dzieci, które słabo koncentrują się na zadaniach;

Bardzo ważne jest stosowanie wielu różnych pomocy: zabawek, obrazków, loteryjek, klocków, koniecznie wykorzystujemy lusterka indywidualne, w których dzieci mogą obserwować swoją twarz.

Warunki wdrożenia programu:

Realizacja programu wymaga:

1. Dokonania obiektywnej diagnozy logopedyczno-pedagogicznej dzieci poprzez pogłębiony zakres obserwacji różnorodnych elementów dotyczących: rozwoju mowy, stronności ciała, ogólnej kondycji fizycznej dziecka, sprawności manualnej, myślenia, osiągania równowagi psychicznej.
2. Odpowiedniej wiedzy i umiejętności nauczycieli, znajomości poruszanych w programie zagadnień oraz systematycznego doskonalenia się i doskonalenia warsztatu pracy.
3. Wykorzystania różnorodnych środków dydaktycznych wspomagających proces rozwoju językowego dziecka, np. ilustracje, historyjki obrazkowe, obrazki sytuacyjne, książki, gry edukacyjne, instrumenty perkusyjne, płytoteka oraz inne.
4. Nawiązania ścisłej współpracy z logopedą jako koordynatorem programu.
5. Nawiązania współpracy z rodzicami.

Ewaluacja programu

Ewaluacja programu jest niezbędna w celu zbadania efektów podejmowanych działań. Badaniu efektów pracy nad eliminowaniem problemów logopedycznych w naszym przedszkolu posłuży głównie obserwacja dziecka pod kątem rozwoju mowy. Będzie to obserwacja zarówno spontaniczna jak i zamierzona a jej wyniki odnotowywane będą w kartach obserwacji dziecka oraz Karta Badania Logopedycznego u dzieci uczęszczających na terapię logopedyczną.

Dodatkową formą sprawdzenia słuszności i skuteczności realizowanego programu będą ankieta z rodzicami oraz nauczycielkami.

Wykaz materiałów pomocniczych do realizacji profilaktyczno-wspomagające programu logopedycznego

1. Charakterystyka rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym.
2. Najczęściej spotykane wady wymowy u dzieci w wieku przedszkolnym.
3. Opis i przykłady ćwiczeń logopedycznych.
4. Przykładowe scenariusze zajęć z profilaktyki logopedycznej dla dzieci.
5. Przykłady zajęć relaksacyjnych dla dzieci.
6. Zasady profilaktyki logopedycznej dla rodziców.

Charakterystyka rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym.

Okres swoistej mowy dziecięcej (od 3-7 roku życia).

Dziecko 3-letnie potrafi porozumieć się z otoczeniem, mowa jego jest już w pewnym stopniu ukształtowana. Nie znaczy to jednak, że jest pozbawiona błędów i że jej rozwój nie odbywa się w dalszym ciągu. Dziecko zaczyna odróżniać dźwięki **s, z, c, dz** od ich miękkich odpowiedników. Mowa dziecka daleka jest od doskonałości. Wyrazy są poskracane, głoski przestawiane, grupy spółgłoskowe - uproszczone. Występują zlepki wyrazów i nowotwory językowe. Dziecko 3-letnie powinno już wymawiać wszystkie samogłoski, tak ustne, jak i nosowe: **a, o, e, u, i, y, ą, ę**, chociaż w mowie jego mogą występować odstępstwa, np. zamiana samogłosek: a = o, e = a, i=y. Jest to związane z niewykształconą sprawnością narządów artykulacyjnych. Powinny występować również spółgłoski twarde i miękkie: **m, mi, b, bi, p, pi, f, fi, w, wi, ś, ć, ź, dź, ń, k, g, ki, gi, ch, t, d, n, l, li, j, ł**. W wieku tym pojawiają się głoski: **s, z, c, dz**, a nawet **sz, ź, cz, dź**. Ogólnie biorąc, mowę dziecka 3-letniego cechuje zmiękczenie głosek **s, z, c, dz, sz, ź, cz, dź**, które często są wymawiane jako **ś, ź, ć, dź**, **r** może być wymawiane jak **j** lub **l**, zamiast **f** występuje **ch** i odwrotnie.

Wymowa dziecka 4-letniego różni się pod względem dźwiękowym. Utrwalają się takie głoski jak: **s, z, c, dz**. Dziecko nie powinno już wymawiać ich jak: **ś, ź, ć, dź**. Pojawia się głoska **r**. i głoski **sz, ź, cz, dź**, choć dziecko jeszcze zamienia je na **s, z, c, dz** lub **ś, ź, ć, dź**.

Mowa **dziecka 5-letniego** jest już w zasadzie zrozumiała. Głoski **sz, ź, cz, dź**, które pojawiały się w czwartym roku życia, zaczynają się ustalać. Dziecko potrafi je poprawnie powtórzyć. Głoska **r** powinna być wymawiana, ale często pojawia się dopiero w tym okresie.

Mowa **dzieci 6 - letnich** powinna już być opanowana pod względem dźwiękowym.

Rozwój mowy nie u wszystkich dzieci przebiega jednakowo: u jednych szybciej, i te dzieci zaczynają mówić wcześniej, u innych zaś wolniej, co przejawia się późniejszymi początkami mowy i wolniejszym przyswajaniem sobie wymowy pewnych głosek. Różna może być kolejność pojawiania się poszczególnych głosek w trakcie rozwoju mowy. Stopień rozwoju mowy w danym momencie zależy od różnych czynników. Do najważniejszych należą psychofizyczny rozwój dziecka oraz wpływ środowiska i odpowiednia symulacja.

Najczęściej spotykane wady wymowy u dzieci w wieku przedszkolnym

- SEPLENIENIE MIĘDZYŻĘBOWE

Podczas realizacji głosek: s, z, c, dz lub sz, rz, cz, dź lub ś, ź, ć, dź język jest wsuwany między zęby.

- SEPLENIENIE BOCZNE

Podczas realizacji głosek: s, z, c, dz lub sz, rz, cz, dź lub ś, ź, ć, dź język jest ułożony niesymetrycznie i strumień powietrza uchodzi prawą bądź lewą stroną.

- SEPLENIENIE PROSTE

Dotyczy głosek: s, z, c, dz lub sz, rz, cz, dź lub ś, ź, ć, dź, mogą one być zastępowane np. szkoła=skoła lub skoła; czapka=capka lub ćapka.

- KAPPACYZM I GAMMACYZM

Głoski k oraz g zastępowane są odpowiednio przez głoski t oraz d, np. kot=tot.

- MOWA BEZDŹWIĘCZNA

Zamiana p=b; t=d; f=w; s=z np. dom=tom, woda=foda, koza=kosa, kura=góra.

- ROTACYZM

Nieprawidłowa realizacja głoski r.

- NOSOWANIE

Nosowe brzmienie głosek ustnych (wrażenie kataru, zatkanego nosa).

Opis i przykłady ćwiczeń logopedycznych

I. Ćwiczenia oddechowe.

Oddychanie jest czynnością ważną dla poprawnego mówienia, a także dla poprawnego rozwoju naszego aparatu artykulacyjnego. W sytuacjach, kiedy dziecko nie mówi (np. sen, zabawa, oglądanie telewizji) usta i szczęki dziecka powinny być zwarte, a powietrze powinno spokojnie wypływać przez jamę nosową. Dzięki takiemu oddychaniu prawidłowo będzie rozwijał się aparat artykulacyjny, dlatego ważne jest kontrolowanie, w jaki sposób oddychają nasze dzieci.

Ćwiczenia oddechowe, które proponuję mają na celu:

- wyrobienie oddechu przeponowego
- poszerzenie pojemności płuc
- rozróżnianie fazy wdechu i wydechu
- wyrobienie umiejętności pełnego i szybkiego wdechu i wydłużenia fazy wydechowej
- mówienia na wydechu
- dostosowania długości wydechu do czasu trwania wypowiedzi
- zsynchronizowania pauz oddechowych z treścią wypowiedzi.
- pogłębienie oddechu,
- rozruszanie przepony,
- wydłużenie fazy wydechowej,
- zapobieganie niepożądanym zjawiskom - arytmia oddechowa, mówienie na wdechu oraz brak zgodności między rytmem oddychania a strukturą wypowiedzi.

Ćwiczenia oddechowe powinno się wykonywać systematycznie, raz lub dwa razy w ciągu dnia po około 5 minut, a więc przy rozmaitych formach aktywności.

W każdym ćwiczeniu ruchowym przestrzegamy zgodności faz ruchu z fazami oddechowymi:

- przy uniesieniu ramion w górę - wdech nosem

- przy opuszczeniu - wydech ustami

- przy wyprostie tułowia - wdech nosem

- przy skłonie - wydech ustami.

Przykłady ćwiczeń:

1. Zdmuchujemy kawałki waty lub styropianu z gładkiej powierzchni. Wciągamy głęboko powietrze i dmuchamy na watę lub styropian.

2. Zdmuchujemy kawałki waty lub styropianu z szorstkiej powierzchni. Wciągamy powietrze głęboko, a następnie wolno dmuchamy.

3. Powoli i równomiernie nadmuchujemy balonik jednym wydechem.

4. Dmuchamy na zapaloną świeczkę w ten sposób, aby płomień nie gasł, a ruszał się.

5. Dmuchamy na pasek papieru. Zadanie polega na wychyleniu papieru w ten sposób, aby jak najdłużej utrzymał się pod takim samym kątem.

6. Zanurzamy rurkę w wodzie mydlanej, nabieramy powietrza i wydychamy przez rurkę.

7. Puszczanie baniek mydlanych. Ćwiczenie polega na tym, aby powietrze wydychać powoli, równomiernie, aby bańka mydlana nie pękła.

8. Huśtanie ulubionej zabawki. Na brzuchu leżącego płasko dziecka kładziemy książkę, a na niej ulubioną zabawkę dziecka. W czasie wdechu zabawka unosi się do góry, a w czasie wydechu opada. Wdech i wydech muszą być powolne i równomierne z chwilowym zatrzymaniem powietrza, aby zabawka nie spadła z huśtawki.

9. Ćwiczenia oddechu wspomaganie ruchem rąk. Stajemy w lekkim rozkroku, kładziemy ręce na biodrach. W czasie wdechu łokcie odchylają się do tyłu, w czasie wydechu do przodu. Jednocześnie naciskamy palcami na brzuch czynimy to powoli.

10. Stajemy w wyprostowanej pozycji. Przy wdechu podnosimy ręce bokiem do góry, przy wydechu opuszczamy ręce w dół.

11. Stoimy wyprostowani, unosimy ręce wysoko jak to tylko możliwe i głęboko wdychamy powietrze. Następnie zginamy kolana pochylając się luźno do przodu i głośno wydychając powietrze z płuc.

12. Ćwiczenia oddechowe z jednoczesnym wypowiedaniem pojedynczych głosek. Dmuchaemy na styropian lub kawałki papieru przesuując jej jak najdalej. Czynimy to wypowiadając głoski f, ch, sz, s.

II. Ćwiczenia artykulacyjne

Ćwiczenia wypracowują zręczność i celowość ruchy warg i języka oraz podniebienia, niezbędne przy wymowie każdej głoski. Dziecko musi mieć wyczucie danego ruchu i położenia poszczególnych narządów mowy. Realizacja każdej głoski wymaga odmiennego ułożenia narządów artykulacyjnych i innej pracy mięśni. Prezentowane ćwiczenia dotyczą usprawniania warg, języka i podniebienia. Przy ćwiczeniach należy pamiętać o tym, że dziecko z opóźnionym rozwojem mowy może mieć trudności z poszczególnymi ćwiczeniami. Dobór ćwiczeń i ich kolejność powinny być konsultowane z logopedą. Każde ćwiczenie powtarzamy tak długo, dopóki nie zostanie prawidłowo wykonane. Aby osiągnąć sukces ćwiczymy około 5-7 minut dziennie, a jeżeli to możliwe nawet kilka razy dziennie. Długie ćwiczenia, ale nie systematyczne nie dają oczekiwanego sukcesu.

Przykłady ćwiczeń:

Ćwiczenia warg:

Wszystkie ćwiczenia z tej grupy wykonujemy przed lustrem.

1. Górną wargą zaciskamy dolną, dolną kładziemy na górną. Ćwiczenie wykonujemy na przemian.
2. Górnymi zębami zaciskamy wargę dolną i mocno wypychamy powietrze.
3. Wysuwamy wargi tak jak przy głosce „u” i rozchylamy jak przy głosce „e”. Ćwiczenie wykonujemy naprzemiennie.

4. Łączymy wargi płasko i rozciągamy tak jak przy głosce „i”.
5. Lekko wysuwamy wargi do przodu i kierujemy je w prawo i w lewo.
6. Ściągamy wargi do przodu i robimy ruch okrężny, najpierw w jedną stronę, później w drugą.
7. Górną wargą zasłaniamy górne zęby, dolną wargą zasłaniamy dolne zęby i otwieramy i zamykamy buzię.
8. Lekko wysuwamy wargi do przodu i przez zamknięte wargi wypychamy powietrze. Parskamy, następnie cmokamy.
9. Ściągamy wargi tak jak do głoski „u” i cmokamy, robimy całuski.
10. Ściągamy wargi do głoski „u”, wykonujemy całuski, ale tak, żeby było widać zęby.
11. Ściągamy wargi jak do głoski „u”, robimy ryjek i podciągamy górną wargę do nosa.
12. Ściągamy wargi jak do głoski „u” w ryjek i wciągamy policzki do wewnątrz buzi.
13. Podobnie ściągamy w ryjek, wciągamy policzki i do tego cmokamy.

Ćwiczenia języka

Ważne dla tej grupy ćwiczeń jest to, aby buzia była szeroko otwarta, wargi, zęby i szczęka nie biorą udziału w ćwiczeniach. Poprawność wykonanego ćwiczenia kontrolujemy w lustrze.

1. Otwieramy szeroko buzię i wysuwamy ostry język.

Proszę zwrócić uwagę, że wargi są zupełnie suche, język nie dotyka do warg.

2. Język wąski i kierujemy czubek języka w kąci warg, raz w jedną stronę, raz w drugą.
3. Buzia szeroko otwarta, unosimy szeroki język do górnych zębów. Z języka tworzymy miseczkę.
4. Unosimy czubek języka na górną wargę, raz język jest wąski, raz szeroki.

5. Czubek języka unosimy raz do górnych zębów, raz kładziemy przy dolnych zębach. Proszę zwrócić uwagę na to, że buzia musi być szeroko otwarta.
6. Czubek języka uniesiony do górnych zębów. Otwieramy i zamykamy buzię, język nie zmienia swojej pozycji.
7. Czubek języka dotyka dolnych zębów, otwieramy i zamykamy buzię, język w tej samej pozycji.
8. Czubek języka przesuwa się po wewnętrznej stronie zębów, pomyślmy sobie, że język to miotłka i wymiatamy wszystko, co jest niepotrzebne. Dolna szczęka nie porusza się, pracuje tylko język.
9. Język wymiata wszystko zza dolnych zębów.
10. Czubkiem języka liczymy górne zęby. Ćwiczenie to powinno być wykonane bardzo precyzyjnie, nie pomijamy żadnego zęba. Miejsca po zębach też liczymy.
11. Masujemy językiem podniebienie, buzia musi być szeroko otwarta.
12. Czubkiem języka wypychamy policzki, raz z jednej, raz z drugiej strony.
13. Wykonujemy okrężne ruchy języka po zewnętrznej stronie zębów przesuając go z jednej strony na drugą.
14. Wyciągamy czubek języka w kierunku nosa i brody.
15. Zwijamy język w rulon i dmuchamy.
16. Oblizujemy wargi językiem raz w jedną, raz w drugą stronę.
17. Przysysamy język do podniebienia i chwilę przytrzymujemy. Przysysamy lekko czubek języka i mlaskamy, a teraz robimy podobnie tylko środek języka, czubek języka skierowany ku dołowi.

Ćwiczenia podniebienia

Tę grupę ćwiczeń również wykonujemy przed lustrem.

1. Ziewanie obserwujemy w lustrze jak unosi się i opada podniebienie miękkie.
2. Głęboko wdychamy powietrze nosem i wydychamy ustami, ważne jest, aby usta były cały czas szeroko otwarte.
3. Wdychamy powietrze ustami i wydychamy ustami. Skrzydełka nosa zaciskamy palcami.
4. Buzia otwarta, język na dole, naśladujemy geganie gąski.
6. Buzia szeroko otwarta, język na dole - chuchamy.
7. Przez rurkę wciągamy głęboko powietrze, tak, aby wata lub styropian przysała się do rurki, przytrzymujemy i przenosimy na drugą stronę.

III. Ćwiczenia słuchu fonematycznego

Ćwiczenia słuchu fonematycznego kształtują zdolność precyzyjnego słyszenia i różnicowania dźwięków mowy. Dziecko musi umieć wyodrębnić z potoku mowy wyrazy, w wyrazach sylaby, w sylabach głoski, a także kolejność głosek w wyrazie. Musi także odróżniać głoski dźwięczne od bezdźwięcznych, miękkie od twardych itp.

Często wady wymowy nie wynikają z trudności artykulacyjnych, lecz z nieprecyzyjnego odbioru bodźców słuchowych.

Przykłady ćwiczeń:

1. Ćwiczenia na rozpoznawanie różnych dźwięków.
2. Różnicowanie dźwięków.

3. Ćwiczenia odnajdywania ukrytego źródła dźwięku, określanie kierunku, z którego dochodzi dźwięk.

6. Rozróżnianie natężenia dźwięku

7. Rozpoznawanie wysokości dźwięków.

9. Rozpoznawanie dźwięków docierające z dużej odległości np. szczekanie psa, świergot ptaków, odgłos przejeżdżającego samochodu czy bicie dzwonów.

10. Gramy, śpiewamy lub odtwarzamy znane dziecku melodie lub piosenki. Dziecko powinno je rozpoznać.

11. Powtarzanie podanego rytmu.

Bajki artykulacyjne

„Indianie”

Indianie wyruszają ze swojej wioski na polowanie. Żegnają się ze swoimi dziećmi (cmokając całujemy palce prawej ręki) i żonami (cmokając całujemy palce lewej ręki). Wsiadają na swoje konie i jadą (naśladujemy językiem tętent koński, zmieniając brzmienie przez inny układ warg) przez most (usta jak do „u” i kłaskanie), a potem przez prerię (usta jak do „i” i kłaskanie). Konie zmęczyły się (parskanie) i dają znak, że chcą pić: ihaha, ihaha, ihaha. Indianie zatrzymują swoje konie: prrr... prrr ... prrr... Konie piją (ruchy języka z dołu do góry, naśladujące picie zwierzęcia). Nagle Indianie ujrzeli zwierzynę i strzelili z łuku. Zbliżała się noc, więc musieli rozpalić ognisko. Nie mieli zapalek. Zaczęli od małej iskierki i musieli mocno dmuchać, żeby ognisko się rozpało (dmuchanie w złączone ręce). Upiekli na ogniu zwierzynę i zrobili sobie ucztę (mlaskanie i oblizywanie szeroko otwartych ust). Po pewnym czasie zachciało im się spać (ziewanie) i zasnęli (chrapanie). Rano Indianie zwołali rozbiegane konie : a-e-o, y-u-i (przeciągamy samogłoski). Wsiadli na nie i pojechali przez prerię (usta jak do „i”, kłaskanie), a potem przez most (usta jak do „u” i kłaskanie). Wrócili do wioski i witają się ze swoimi dziećmi (cmokając całujemy palce prawej ręki) i żonami (cmokając całujemy palce lewej ręki).

„Dzień dobry misiu”

Dzisiaj twój język będzie małym misiem, a buzia jego domkiem. Miś obudził się wcześniej rano – przeciągał się, poziewał (szerokie ziewnięcie). Zrobił poranną gimnastykę – kilka podskoków (unoszenie języka na górny wałek dziąsłowy), kilka wymachów rąk (wypychanie językiem policzków) i pięć okrążeń (w prawo i w lewo) wokół stołu (ruchy okrężne języka w przedsionku jamy ustnej, usta zamknięte). Umył ząbki (oblizywanie czubkiem języka górnych i dolnych zębów po wewnętrznej stronie przy zamkniętych i otwartych ustach). Postanowił policzyc swoje ząbki (dotykanie czubkiem języka każdego zęba na dole i górze). Nagle poczuł wielki głód i usłyszał jak mu burczy w brzuchu (wibrowanie wargami bbb,bbb). To znak, że pora na śniadanie i pyszny miodek (oblizywanie warg).

„Miś idzie na spacer”

Dzisiaj wasze języczki będą misiem Uszatkiem, a wasza buzia jego domkiem. Miś obudził się wcześniej rano – przeciągnął się i trochę poziewał. Zrobił poranną gimnastykę – kilka podskoków (unoszenie języka na górny wałek dziąsłowy przy szeroko otwartych ustach), troszkę pobiegał (wypychanie językiem policzków). Na śniadanie zjadł słodki miód (oblizywanie warg). Potem umył ząbki (oblizywanie językiem górnych zębów po wewnętrznej stronie przy zamkniętych, a następnie otwartych ustach). Wyjrzał przez okno (wysuwanie szerokiego języka na zewnątrz jamy ustnej). Zobaczył Zosię i Jacka. Przesłał im całuski (cmokanie ustami – naśladowanie posyłania całusków). Dzieci zaprosiły go na spacer do lasu.

„Przygody Języczka-Wędrowniczka”

Opowiadamy bajkę, w czasie, której dzieci wykonują określone ruchy warg, języka, ćwiczenia oddechowe:

Pewnego dnia Języczek-Wędrowniczek postanowił pojechać na wycieczkę.- Ale zanim pojedę muszę posprzątać mieszkanie – pomyślał .Jak pomyślał tak zrobił. Na początek wymył sufit mieszkania (staranne oblizywanie czubkiem języka podniebienia), podłogę (dokładne oblizywanie dna jamy ustnej), jedną ścianę (oblizywanie językiem wewnętrznej strony

policzków), drugą ścianę (te same ruchy co poprzednio), później okna (oblizywanie każdego ząbka po kolei), a na końcu umył drzwi (oblizywanie warg ruchem okrężnym)

– Teraz już mogę pojechać na wycieczkę – pomyślał Języczek.

Wsiadł na swego konia i pojechał do zaczarowanego lasu (uderzanie czubkiem języka o wałek działosłowy – naśladowanie odgłosów jazdy konnej).

W lesie języczek zatrzymał konia (wymawianie głosek prrr) i rozejrzał się dookoła. Popatrzył na niebo (wysuwanie języka z jamy ustnej i kierowanie go w stronę nosa), na polanę (wysuwanie języka na brodę), w jedną stronę (kierowanie języka w stronę kącika ust) i w drugą stronę (drugi kącik ust). Gdy już wszystko obejrzał, przeszedł las w jedną stronę (ruchy języka po podniebieniu – od dziąseł do gardła), w drugą stronę (przesuwanie języka od gardła do dziąseł) i przedarł się przez gęste krzaki i drzewa (język przeciska się przez zaciśnięte zęby).

Nagle zobaczył dziwnych mieszkańców zaczarowanego lasu, którzy przysli się z nim przywitać:

– Parskaczy (wykonujemy motorek wargami),

– Wargaczy (rytmiczne uderzanie palcami w zaciśnięte usta),

– Szuwarki (wkładamy palec między wargi i poruszamy nim rytmicznie),

– Indian – dużych (bardzo głośne naśladowanie odgłosu Indian) i malutkich (cich naśladowanie odgłosu Indian).

Języczek przywitał się ze wszystkimi (wykonujemy całuski wargami) i zaczął się z nimi wesoło bawić w berka i chowanego.

Po pewnym czasie zmęczeni przyjaciele zaczęli nadśluchiwać, co dzieje się w lesie. Usłyszeli szelest liści (sz, sz, sz), szum wiatru (w, w, w), głos kukułki (ku – ku – ku), rechot żab (kum – kum – kum), stukot dzięcioła (puk – puk – puk) i pluskot rybek w wodzie (plum – plum – plum).

Nagle wszyscy zobaczyli ciemne chmury, które zbierały się nad lasem. Języczek i jego przyjaciele postanowili je rozdmuchać, aby nie dopuścić do nadchodzącej burzy (wykonywanie mocnych wydechów) i udało się:– chmury zostały rozdmuchane,

Powoli zapadał wieczór i Języczek musiał wracać do swojego domu.

– Ale najpierw muszę nazbierać malin i jagód – pomyślał (dzieci przy pomocy rurek robią wdech i zbierają papierowe maliny i jagody do koszyka).

Gdy nazbierał cały koszyk, pożegnał się z nowymi przyjaciółmi (cmokanie wargami), wsiadł na konia i przyjechał do domu, gdzie od razu zasnął śniąc o nowych przygodach.

Ze względu na ogrom ćwiczeń i zabaw usprawniających mowę przedszkolaków

w programie zawarte zostały tylko przykładowe. Nauczycielki będą na bieżąco otrzymywać materiały do pracy w grupie, z zachowanym podziałem na grupy młodsze i starsze. Wybrane ćwiczenia i zabawy będą dostosowane do wieku i możliwości dzieci.

Rola relaksacji w profilaktyce logopedycznej

Mięśnie, które współtworzą i definiują głos należą do najdelikatniejszych w ludzkim ciele. Jako, że są one zintegrowane z całą muskulaturą odbijają się na nich napięcia obecne praktycznie w każdej części układu mięśniowego – szczególnie w okolicy karku, szyi, ramion, twarzy i szczęki. Każde dziecko narażone jest na powstawanie napięć, które mogą mieć podłoże emocjonalne lub psychologiczne. Już sama perspektywa przemawiania do innych ludzi może być dla niego stresująca. Możemy złagodzić stres poprzez uzyskanie fizycznej swobody ruchu. Musimy pomóc dzieciom by odnalazły w sobie dobre zaplecze mięśniowe do tworzenia głosu poprzez ćwiczenia relaksacyjne.

Najlepszą pozycją relaksacyjną jest pozycja pólężąca lub leżąca. Kiedy dziecko spoczywa w pozycji horyzontalnej siła ciężkości ma na nie mniejsze oddziaływanie, więc wszystko co robi w tej pozycji wymaga mniejszego wysiłku. Bardzo ważnym elementem relaksacji jest odpowiednio dobrana, najlepiej spokojna muzyka oraz tekst relaksacyjny. Relaksację stosujemy przed podjęciem ćwiczeń w celu rozładowania ewentualnego napięcia nerwowego bądź polepszenia samopoczucia.

Oto przykład relaksacji:

TEKST RELAKSACYJNY O MISIU

Wszystkie dzieci będą teraz się bawiły w małego, nieporadnego misia Puchatka. Miś żyje w dużym ciemnym lesie. Przez całą wiosnę, lato i jesień miś ciężko pracował, musiał najeść się do syta, musiał także budować sobie poślanie, na którym przez całą zimę będzie spał. Wy na pewno wiecie o tym, że niedźwiedzie w zimie śpią.

Wszystkie dzieci będą teraz myślały o tym zmęczonym spracowanym misiu i będą robiły wszystko to, co on robi. Misio układa się do głębokiego zimowego snu i kładzie się prościutko na poślaniu. I wy też kładziecie się prościutko na dywanie. Misio leży spokojnie, ma zamknięte oczy, czuje jak odpoczywają jego rączki, nóżki, głowa, buzia i Oczki. Najpierw misio czuje, że jego nóżka (ta od okna) lewa robi się taka ciężka, coraz cięższa, jakby była z drewna czy z żelaza. Misio nie może jej podnieść, nóżka stała się leniwa, ale tak jest jej dobrze, wygodnie, ciepłutko.

Ach, jak ciepłutko i przyjemnie.

Druga nóżka- prawa zazdrości lewej nóżce. Więc aby jej smutno nie było misio myśli o tej drugiej. Druga nóżka też robi się taka ciężka, coraz cięższa, że nie może jej podnieść, więc się nie rusza, leży spokojnie, jest jej dobrze, ciepłutko.

Ach, jak ciepło i przyjemnie.

Obie nóżki misia są teraz spokojne, nie ruszają się, takie są dziwne, ciężkie, jakby to nie były nóżki misia. Nóżkom jest dobrze i ciepłutko.

Teraz łapki misia też chcą, żeby im tak przyjemnie było, więc misio myśli o nich. Najpierw rączce od strony okna-lewej. Ona chce odpocząć, bo się bardzo napracowała. Misio położył rączkę wygodnie wzdłuż ciała. Rączka nie rusza się, paluszki leżą swobodnie. Są leniwe, nic im się nie chce robić. Gdy misio myśli o tej rączce to ona staje się taka ciężka jakby była z żelaza, ale rączka jest ciepłutka i jest jej przyjemnie.. Teraz misio myśli o swej drugiej rączce, żeby i jej zrobiło się przyjemnie. Najpierw sprawdza czy rączce jest wygodnie, czy jest ona swobodna, czy paluszki nie ruszają się i nie pracują. Rączka leży swobodnie i gdy misio myśli o niej ona też robi się ciężka, jak z drewna lub z żelaza. I teraz tej drugiej rączce jest dobrze i

cieplutko. Rączki i nóżki leżą dalej spokojnie, nie ruszają się. Misio prawie ich nie czuje. Jest im dobrze, ciepło, odpoczywają. Misiu już o nich nie myśli.

Teraz misiu myśli o swojej główce. Główka leży swobodnie, jest jej dobrze. Buzia jest spokojna. Oczka są zamknięte, ale nie trzeba ich zaciska, bo i tak nic nie widzą, jest ciemno. Buźka Samarie otworzyła, ząbki opadły w dół, bo tak jest dobrze, przyjemnie, o niczym się nie myśli. Leżymy spokojnie, cichutko...Słuchamy razem z misiem jak szumi las, jak ptaszki śpiewają...

Teraz budzimy się i przeciągamy rozkosznie. O jak dobrze..., misio się wyspał i świetnie się czuje. Teraz spróbujemy czy potrafimy unieść wolniutko w górę jedną nóżkę, potem drugą – w górę i bach na posłanie. Teraz to samo próbujemy robi z rączkami: jedna rączkę w górę i bach! na posłanie, teraz drugą rączkę w górę i bah! na posłanie. Misio podnosi się i wstaje. Wy też wstajecie.

Usiądźcie jeszcze na chwile i powiedzcie mi, kto naprawdę był misiem, kto naprawdę myślał i robił to samo, co misiu?

Zasady profilaktyki logopedycznej dla nauczycieli i rodziców

Istnieje dziesięć zasad profilaktyki logopedycznej dla rodzica. Uświadomienie rodzicom konieczności ich przestrzegania stanowi warunek niezbędny do realizacji celów profilaktyki logopedycznej. Wiadomo jest, że należy włączać rodziców do wszelkich działań na rzecz dzieci. W przypadku prowadzonej profilaktyki również a może i przede wszystkim.

Oto wspomniane zasady:

1. „Włącz się” do świadomej i systematycznej obserwacji dziecka.
2. Analizuj przyrost jego umiejętności językowo – komunikacyjnych, komunikacyjnych wypadku słabego przyrostu skontaktuj się z zaufanym specjalistą – lekarzem pediatrą, logopedą, nauczycielem.
3. Zawsze mów zrozumiale do dziecka – bądź najlepszym przykładem starannej mowy i wymowy – ucz je powtarzać.
4. Często nagradzaj dziecko – uśmiechem, gestem, słowem, ale też wyznaczaj „granice”.
5. Jak najwcześniej osłuchaj dziecko ze słowem czytany – naucz je obcować z książkami i dba o nie.
6. Często żartuj z dzieckiem, ucz je wyliczanek i prostych piosenek.
7. Zapewnij dziecku wiele okazji do ruchu, zabawy i pracy twórczej – stwórz warunki do rysowania i malowania.
8. Dbaj o odpowiednią dietę dziecka – zróżnicowaną, wzbogaconą o witaminy, mikro-i makroelementy.
9. W razie obserwowanych trudności rozwojowych, edukacyjnych dziecka pamiętaj o konsultacji z pedagogiem lub psychologiem.
10. Szanuj indywidualność dziecka i ucz je samodzielności w każdej dziedzinie życia.

Rodzice są najważniejszymi dorosłymi osobami w życiu małego dziecka.. Ich sposób mówienia będzie wpływa na cały proces rozwoju mowy u dziecka. Dlatego powinni świadomie organizować sytuacje służące inicjacji słownym. Nie zawsze jednak rodzice są tego świadomi, dlatego jako nauczyciele i wychowawcy stawiamy sobie za zadanie ich pedagogizację w kwestii profilaktyki logopedycznej poprzez referaty, pogadanki, wymianę spostrzeżeń. Musimy dostarczyć rodzicom podstawowej wiedzy z zakresu rozwoju mowy dziecka oraz pomagać w świadomym obserwowaniu umiejętności językowych ich dzieci.

Skuteczna profilaktyka logopedyczna ma wzbudzić w rodzicach odpowiedzialności za stan mowy i wymowy własnej oraz dziecka, a z czasem powinna doprowadzić do przejęcia tej odpowiedzialności przez dziecko oraz eliminować fałszywe przekonania rodziców związane z rozwojem mowy dziecka.

Założeniem niniejszego programu jest udzielanie rodzicom wsparcia w rozpoznawaniu możliwości rozwojowych swego dziecka, obserwacji jego postępów oraz podjęciu decyzji o potrzebie interwencji specjalistycznej.

Rodzic jest niezbędnym ogniwem warunkującym skuteczność działań profilaktycznych.

Bibliografia:

1. Błachnio K.: *Vademecum logopedyczne*, Poznań 2003.
2. Błachnio K.: *Terapia logopedyczna dzieci przedszkolnych. Z badań teoretycznych i praktyki*. Poznań 1980.
3. Błachnio K.: *System nowoczesnej profilaktyki logopedycznej*. „Logopedia”1995b,22.
4. Demel G.: *Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola*, Warszawa 1983.
5. Emiluta-Rozya D.: *Wspomaganie rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym*, Warszawa 1994.
6. Karczmarek L.: *Nasze dziecko uczy się mowy*, Lublin 1988.
7. Dittfeld B.: *Spróbujmy mówić razem*, Kraków 2004.
8. Szłapa K.: *Cmokaj, dmuchaj, parszaj, chuchaj. Ćwiczenia oddechowe i artykulacyjne dla najmłodszych*. Gdańsk 2005.
9. Steczko E.: *Zaburzenia mowy dzieci. Wczesne rozpoznawanie i postępowanie logopedyczne*. Warszawa 2002.
10. Lichota E.: *Terapia wad wymowy* Kraków 2005.
11. Bożydar L., Karczmarek J.: *Mózg, język, zachowanie*. Lublin 1998.
12. Minczakiewicz E.M.: *Mowa: rozwój – zaburzenia – terapia*. Kraków 1997.
13. Skorek E.M.: *Oblicza wad wymowy* Warszawa 2001.
14. Grabiał S.: *Zaburzenia mowy. Mowa, teoria, praktyka*. Lublin 2002.

Załączniki do programu

Załącznik nr 1 – ankieta dla rodziców.

Załącznik nr 2 – ankieta dla nauczycieli.

Załącznik nr 3 – wskazówki dla rodziców i nauczycielek

Załącznik nr 1

Ankieta dla rodziców

15. Czy celowe jest prowadzenie w przedszkolu zajęć logopedycznych?

.....

15. Czy współpracują Państwo z logopedą? Na czym polega ta współpraca?

.....
.....

15. Czy częstotliwość zajęć logopedycznych jest wystarczająca? (proponujcie)

.....

15. Czy dzieci chętnie uczestniczą w zajęciach?

.....

15. Jakie formy pracy podobają się dzieciom najbardziej?

.....
.....

15. Jak oceniacie Państwo zadania , które dzieci otrzymują do wykonania do domu?

.....
.....

15. Czy uczestniczyliście Państwo w realizacji zadań dzieci? (jak często)

.....

.....

15. Czy dostrzegają Państwo efekty pracy logopedycznej? Jakie?

.....
.....
.....
.....

15. Czy można zauważyć wpływ realizowanego projektu programu logopedycznego na zachowanie dziecka? Jaki?

.....
.....
.....

10. Czy należy kontynuować realizację programu pracy logopedycznej w przedszkolu ?
Dlaczego?

.....

11. Co należałoby zmienić w programie?

.....

.....

.....

Dziękuję za wypełnienie ankiety!

Załącznik nr 2

Ankieta dla nauczycieli

1. Czy w przedszkolu organizuje się opiekę logopedyczną? W jaki sposób?

.....
.....

2. Jak ocenia Pani potrzeby przedszkola w tym zakresie?

.....
.....

3. Czy zna Pani założenia „Projektu programu pracy logopedycznej”? Tak - Nie

.....

4. Czy zaproponowane w projekcie ćwiczenia logopedyczne znalazły zastosowanie w codziennej pracy z dziećmi? Tak - Nie

W jaki sposób?

.....

5. Jakie ćwiczenia stosowała Pani na zajęciach z dziećmi? *Proszę podkreślić.*

- ćwiczenia oddechowe,

- logorytmiczne,

- fonacyjne,

- usprawniające narządy mowy,

- ćwiczenia funkcji słuchowych i wzrokowych,

- inne (jakie?)

.....

6. Czy dostrzega Pani efekty pracy logopedycznej? Jakie?

.....
.....
.....

7. Jak przebiega współpraca z logopedą?

.....
.....
.....

8. W jakim zakresie współpracowała Pani w ramach realizacji projektu?

.....
.....
.....

Dziękuję za wypełnienie ankiety!

Załącznik nr 3

Kiedy należy udać się z dzieckiem do logopedy? – wskazówki dla rodziców i wychowawców

1. Podczas artykulacji głosek *s, z, c, dz, sz, ż, cz, dż, t, d, n* dziecko wsuwa język między zęby lub ociera nim o wargę. W każdym wieku jest to wada, z której się nie wyrasta. Im dłużej zwlekamy, tym bardziej wada się utrwała.

2. Dziecko nawykowo mówi przez nos.

3. Dostrzegamy zmiany anatomiczne w budowie narządów mowy dziecka.

4. Mamy wątpliwość czy dziecko dobrze słyszy.

5. Dziecko zniekształca głoski, zastępuje je innymi nie znanymi w języku polskim, np. gardłowo wymawia *r*.

6. Jeśli nasila się problem rozwojowej niepełności mówienia (zacinanie, powtarzanie sylab).

7. Po ukończeniu 4 roku życia dziecko :

- wymawia głoski *s, z, c, dz* jak *ś, ź, ć, dź*,

- zamienia głoski dźwięczne na bezdźwięczne , np. *d* na *t* (dom=tom),

w na *f* (woda=fota), *g* na *k* (gęś=kęś), *b* na *p* (buda=puta),

- myli głoski o podobnym brzmieniu np. *s – c* (sala=cala), *sz – c* z(szyje=czyje).

Rozwój mowy dziecka:

- 2- letniego jest na poziomie mowy dziecka rocznego (wymawia kilka słów),

- 3- letniego jest na poziomie mowy dziecka 1,5- rocznego (tworzy jedynie równoważniki zdań),

- 4- letniego jest na poziomie mowy dziecka 2- letniego (formułuje proste zdania, słownictwo ok. 300 słów),
- 5- letniego jest na poziomie mowy dziecka 2,5- letniego (proste zdania),
- 6- letniego jest na poziomie mowy dziecka 3- letniego (pojawiają się zdania złożone, dziecko wymawia 1000-1500 słów),
- 7- letniego jest na poziomie mowy dziecka 3,5- letniego.

Scenariusze zajęć.

Temat: Utrwalenie prawidłowej artykulacji głosek przedniojęzykowo dźwiękowych i głosek przedniojęzykowo zębowych (nagłos, śródgłos, -wygłos) w wyrazach i zdaniach.

Cele ogólne:

- utrwalenie głosek szeregu szumiącego i syczącego w nagłosie, wygłosie, śródgłosie w wyrazach i zdaniach,
- usprawnianie artykulatorów celem podwyższenia wyrazistości mówienia,
- doskonalenie słuchu fonemowego,
- kształcenie analizy i syntezy słuchowo-wzrokowej,
- stworzenie możliwości do zaspakajania potrzeby społecznej aprobaty i sukcesu

Cele szczegółowe: dziecko

- potrafi sprawnie wykonać odpowiednio zaproponowane ruchy języka, warg,
- potrafi różnicować słuchowo głoski cz-c, dż-dz, sz-s, ź-z,
- poprawnie powtórzyć zdania z jednoczesnym klaskaniem, rytmizowaniem,
- bogaci słownictwo o nazwy zawodów i narzędzi pracy,
- potrafi sprawnie wykonać ćwiczenia oddechowe,
- nawiązuje współpracę z rówieśnikami i prowadzącym zajęcia
oraz aktywnie w nich uczestniczy

Metody:

- oglądowa
- pokaz ilustracji, pokaz czynności
- praktycznego działania - ćwiczenia, gry, zabawy
- słowna
- instrukcje słowne czynności, rozmowa, układanie zdań

Metody logopedyczne:

15. ćwiczenia usprawniające narządy mowy (*język i wargi*),
16. ćwiczenia oddechowe,
17. ćwiczenia artykulacyjne,
18. gry, zabawy logopedyczne,

Pomoce:

15. dzwoneczki, kartki papieru, zestawy ilustracji, gry edukacyjne:
16. „Poznaj zawody”, plansze: „Popatrz, opowiedz, ułóż”,
17. gra Memo: „Zwierzaki-Cudaki”,
18. karty z zagadkami,
19. plansze Smok-Obibok,
20. kolorowe żetony.

Przebieg zajęć:

1Ćwiczenia usprawniające motorykę narządów mowy: języka i warg:-

- przyssanie języka do podniebienia przy szeroko otwartych ustach, przesuwanie końcem języka po zewnętrznej stronie zębów górnych i dolnych (mycie zębów),-oprzeć czubek języka o dolne zęby, język wybrzusić tak, aby górne zęby skrobały grzbiet języka,
- dotykać czubkiem języka na zmianę dolnych i górnych zębów przy silnie opuszczonej dolnej szczęce,
- oblizywać wargi podczas szerszego ich otwierania,
- wysunąć wargi do przodu (jak przy samogłosce u), a następnie spłaszczyć (jak przy artykulacji samogłoski i)

2.Ćwiczenia oddechowe i relaksacyjne w pozycji stojącej:

- swobodne wdychanie i wydychanie powietrza z zaciśniętą na przemian jedną i drugą dziurką nosa (wdech - nos, wdech – usta)
- wdech z wyciąganiem rąk przed siebie, wydech z opuszczeniem rąk,
- wdech z podniesieniem rąk w górę, w bok, wydech ze skłonem w przód,
- wdech - ręce na biodrach, skłon w bok, wydech w pozycji wyprostowanej.

3.Ćwiczenia słuchu

fonemowego- Nauczyciel
wymawia wyrazy z głoską
s i sz. Jeżeli dzieci usłyszą
wyraz z głoską sz -
dzwonią dzwoneczkami,
jeżeli z głoską s - siedzą ci-
cho: szafa, sanki, szkoła,
sowa, szyba, szelki, szalik,

samochód, sklep, sznurek,

szpital, suwak, samolot

- Nauczyciel recytuje wiersz, jeżeli dzieci usłyszą sz, szeleszczą kartkami papieru:

„Jedna szczypawka drugiej szczypawce opowiadały bajki na trawce. Obok usiadły dwa małe świerszcze mówiły ładnie, prosiły jeszcze.”

4. Ćwiczenia artykulacyjne

- powtarzanie zdań z głoską sz i s (rytmizowanie zdań wraz z jednoczesnym klaskaniem):

Sławek kupił sobie szalik. Wszędzie leżą kasztany. Słoik stoi na szafie. Justyna nosi szerokie spodnie.

- Zabawa - „Poznaj zawody” - nazywanie ludzi różnych zawodów, szukanie narzędzi pracy - przedmiotów związanych z danym zawodem, układanie zdań i zapisywanie do zeszytu, głośne odczytywanie

- nauczyciel układa obrazki i prosi, aby dzieci wskazały, gdzie ukryła się głoska „cz”, a gdzie „c”

- wskażcie obrazki, w nazwie których słyszycie „cz”, nazwijcie je i policzcie

- wskażcie obrazki, w nazwie których słyszycie głoskę „c”, nazwijcie je i policzcie (dla każdego dziecka inny zestaw) np. klucz, kaczka, taczka, tęcza, beczka, pajac, taca, owoce, cyrk, cylinder

15. Zagadka - zgadnij jaka to głoska (utrwalenie głosek „rz”, „z”). Na początku słowa

żaglówka? ż Na początku słowa zegar? z W środku słowa jeże? ż Jest w środku słowa wozy? Na początku słowa żółędzie? ż Jest na początku słowa zamek? z

16. Zagadka - co to za nazwa? Powiem końcówkę słowa, a wy zgadnijcie co to za nazwa?

(Dla każdego dziecka po 4 zagadki) np.... agłówka, ...oładzie, ...egar, ...amek

- Gra -Memo: „Zwierzaki-Cudaki" (utrwalenie głosek szeregu szumiącego i syczącego, ćwiczenie pamięci i spostrzegawczości). Kartoniki rozkładamy na stole, obrazkami do dołu. Gracze kolejno odwracają po dwa obrazki i kompletują pary. Kto zbierze najwięcej wygrywa.
- Zagadki - „Smoka-Obiboka" (utrwalenie głosek szeregu szumiącego i syczącego, nazywanie kolorów).

Temat: „Co słyhać na wsi? ” – gimnastyka, buzi, ucha i języka.

Cele: - ogólne:

- usprawnianie narządów artykulacyjnych
- doskonalenie słuchu fonematycznego
- prawidłowa artykulacja głosek

Cele szczegółowe: dziecko

- umie usprawniać ćwiczeniami narządy mowy
- prawidłowo artykułuje głoski
- wyróżnia głoski w nagłosie, wygłosie i śródgłosie
- rozróżnia samogłoski i spółgłoski
- potrafi dokonywać analizy i syntezy słuchowej wyrazów
- zna sposoby prawidłowego oddechu (wdech nosem, wydech – ustami)
- rozpoznaje zwierzęta wiejskie po ich odgłosach
- potrafi naśladować głosy zwierząt stosując zwroty dźwiękonaśladowcze

Metody:

- słowna (rozmowa, instrukcja, opowiadanie)
- oglądowa (pokaz)
- czynnościowa (zadania stawiane do wykonania)

Formy:

- indywidualna, zespołowa, zbiorowa

Środki dydaktyczne:

Lusterka, obrazki, pudełka, płyta CD, karty pracy dla każdego dziecka, domino fonetyczne

Przebieg:

Ćwiczenie słuchowe – dzieci słuchają z płyty odgłosów zwierząt wiejskich, mówią ,
gdzie można je usłyszeć (na wsi, w zagrodzie wiejskiej)

Ćwiczenia szczęki dolnej – zabawa „ **Pastuszkowie i krówki**”. (dzieci podzielone na dwie grupy : dziewczynki – „ krówki”, chłopcy – „ pastuszkowie”. Wszystkie dzieci trzymają lusterka. „ Krówki” pasą się na pastwisku i naśladują żucie, wykonując przed lusterkiem ruchy szczęki w prawo, w lewo, do góry, na dół. W przerwie między żuciem naśladują głos zwierzęcia : muuu, muuu. Pastuszkowie w tym czasie leżą na boku i oglądając w lusterku ziewają kilkakrotnie, powoli opuszczają dolną szczękę powoli unoszą ją ku górze. W czasie opuszczania szczęki język leży nieruchomo na dnie jamy ustnej, wargi nie wykonują żadnych ruchów.)Potem zmiana ról.

Ćwiczenia języka zabawa „ **Język akrobata**”

–nauczycielka recytuje wiersz, a dzieci wykonują ćwiczenia w sposób, który

podpowiada im tekst:

Na początku jest rozgrzewka

Językowa wprzód wywieszka,

Cały język wyskakuje,

Wszystkim nam się pokazuje:

W dół i w górę,

W lewo, w prawo.

Pięknie ćwiczy!

Brawo! Brawo!

Język wargi oblizuje,

Piękne kółka wykonuje.

Popatrzymy do lusterka,

Jak się język bawi w berka.

Język długi i szeroki, umie liczyć, lubi skoki.

Kto spróbuje z miną śmiałą

Zwinąć język w rurkę małą?

Już rozgrzewka zakończona,

Zębki liczyć przyszła pora!

Język zębki poleruje,

Każdy dotknie i wyczuje.

Język w górze za ząbkami

Może dotknąć twardej ściany

I dotyka jej radośnie,

Gdy mu ślina piśnie „ Noś mnie”

Ćwiczenia warg i języka – zabawa : „**Koniki**”(dzieci dobierają się parami, jedno jest konikiem, drugie woźnicą, biegają po sali. Naśladują uderzanie kopyt przez klaskanie językiem szybko i wolno. Na sygnał koniki zatrzymują się , parszczą ze zmęczenia, a woźnica cmoka, by konik poszedł dalej. Potem zmiana ról.

Ćwiczenia podniebienia miękkiego – zabawa „**Zwierzęta robią żywe miny**”(dzieci siedzą w parach naprzeciw siebie, nauczyciela „ zamienia „ je w zwierzęta, jedno robi dziwną minę, a drugie musi ją powtórzyć. Potem zmiana ról.

Ćwiczenia oddechowe –

a. zabawa „ **Drzewa szumią**” (ruchy ramion w prawo i w lewo wraz z wymową głoski szszsz wolno i szybko)

b. zabawa ; „**Roślina mała i duża**” (dziecko kuca, na sygnał prostuje się , wspina na palce i wciąga powietrze nosem, po chwili wypuszcza powietrze ustami jednocześnie pochyla się do skłonu w przód)

Ćwiczenia ortofoniczne – zabawa „ **Co słyhać na wsi?**” (nauczycielka recytuje wiersz pokazując jednocześnie obrazki, dzieci naśladują odgłosy pokazywanych zwierząt)*Co słyhać na wsi? Zależy gdzie.*

Na łące słyhać –kle ,kle

Na stawie – kwa, kwa

Na polu – kraaaa

Przed kurnikiem – kukuryku

Ko,ko,ko,ko, - w kórniku

Koło budy słyhać – hau,hau

A na progu – miau, miau

A co słychać w domu:

Mama śmieje się -ha,ha, ha, ha,

Tata śmieje się he, he, he

Dziadek śmieje się ho, ho, ho,

A ja śmieję się hi,hi, hi,

I oglądam książeczki

Różne pojazdy w nich są

I dźwięki różne wydają

Straż pożarna eo,eo, eo

A policja io,io,io

Pogotowie uo,uo,uo

No i wszystkim jest wesoło.

Ćwiczenia artykulacyjne – zabawa „**Echo**” (nauczycielka wymawia określoną głoskę, a dzieci patrząc w lusterka powtarzają ją. Następnie odszukują zdjęcie przedstawiające układ ust przy wymowie danej głoski). Kolejnym etapem zabawy jest układanie wyrazów ze zdjęć przedstawiających układ ust przy wymowie danej głoski.(oko, osa, ul, Ola, Ala, Ela).

Ćwiczenia słuchu fonematycznego – zabawa „ Co, do którego koszyczka?”

Dzieci podzielone na cztery grupy, każda grupa ma emblemat z określoną głoską

(a, o, m, t), zadaniem dzieci jest pogrupować obrazki według podanej głoski, a następnie uszeregować je w odpowiednich koszyczkach (głoska w nagłosie, wygłosie, śródgłosie).

10. Zabawa w rymowanki – dziecko losuje obrazek i musi dobrać do niego drugi, którego nazwa będzie się rymować. Następnie głośno wymienia nazwy obu obrazków.

11. Zabawa w rymowanki „ Co tu nie pasuje?” – odrzucanie spośród obrazków tego, którego nazwa nie rymuje się z pozostałymi. Głośne wymienianie nazw obrazków.

Praca indywidualna przy stolikach – każde dziecko otrzymuje kartę pracy i ma za zadanie wykreślić w poszczególnych szeregach obrazków ten, którego nazwa nie rymuje się z pozostałymi.

12. Ćwiczenia słuchu fonematycznego – zabawa „ Ukryta głoska” – dzieci siedzą na dywanie, nauczycielka wymienia różne wyrazy, jeśli wyraz zawiera głoskę podaną wcześniej przez nauczycielkę to dzieci klaszczą w ręce, jeśli takiej głoski nie ma dzieci siedzą w ciszy.

13. Ćwiczenia słuchu fonematycznego - zabawa „ Nowe wyrazy” – dzieci odgadują nowe wyrazy poprzez tworzenie ich z określonych głosek nazw obrazków (z pierwszych głosek wyrazu – ogórek – sanki – aparat = *osa*; kot – ul – rower – aparat = *kura*; z ostatnich głosek : burak –koło – kogut = *kot*; a następnie odszukują odpowiedni obrazek.

14. Zabawa ruchowa „Węże” – dzieci podzielone na dwa zespoły – węże, które poruszają się po sali zgodnie z muzyką. Na dźwięki wolne „węże” poruszają się po woli, na dźwięki szybkie „węże” przyspieszają. Następnie pierwsze dziecko z jednego węża stara się złapać ostatnie dziecko z drugiego węża. W czasie całej zabawy dzieci syczą ssssss.